

მწყემსი

134

მე ვარ მწყემსი კეთილი: მწყემსმან კეთილმან სული თვისი დაჰსდვის ცხოვართათვის. იოან. 10 — 11.
 შპოვე ცხოვარი ჩემი წაწყემდული. მსრეთ იყოს სიხარული ტა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. ლუკ. 15 — 4.
 მოვედით ჩემდა ყოველნი მაშურალნი და ტვირთ-მკიმენი და მე განგისვენოთ თქვენ. მათ. 11 — 28.

№ 21

1883 — 1905

15 ნოემბერი

ქრისტიანობა — კანონმდებელი.

(ფრანგულიდან)

ახელ განთქმულმა სჯულ-მეცნიერმა და კანონის ზედმიწევნით მკოდნე ტროპლონგმა პარიზის ინსტიტუტში წაიკითხა მოხსენება შესახებ უფლებისა, რომელიც დამთავრა შემდეგის სატყვებით:

„ქრისტიანული ფილოსოფია — არის დედაბოძი ჩვენის საზოგადოებრივის არსებობისა; ის ასახრდოებს ჩვენი სამართლის (права) ფესვებს და ჩვენი საზოგადოებრივის ურთიერთობის საუკეთესო მხარეები მასზედ (ე. ი. ქრ. ფილოსოფიაზედ) უფრო მეტათ არიან დაყრდნობილნი, ვინემ — ბერძენთა და რომაელთა ფილოსოფიის აზრზე, თუმცა კი ეს გარემოება არავის ჩვენგანს ნათლად არ აქვს წარმოდგენილი“.

უფრო განმარტებით ეს აზრი შეიძლება ამ სახით გამოითქვას: თანამედროვე ცივილიზაციას — ანუ განათლება — მოქალაქეობას, აქვს რამოდენიმე წყარო; რაოდენადმე ის მომდინარეობს ბერძენთა და რომაელთაგან, მაგრამ ყველაზე მეტი გავლენა მის (ცივილიზაციის) განვითარება მსვლელობაზედ და აღორძინებაზედ ჰქონდა ქრისტიანობას. პირველის შეხედვით ასეთი მეცნიერული დებულება ძნელი შესათანხმებელია იმ ფაქტთან, რომ ქრისტეს არ ჰქონდა და არც სურდა, რომ ჰქონოდა პოლიტიკური უფლება. იუდეულებთა, რომელთაც საშინლათ სძაგდათ რომაელთა უღელქვეშ ყოფნა, ლამობდენ ამ უღლისგან განთავისუფლებას ქრისტეს წინამძღოლობით და ამ განზრახვის განხორციელების შემდეგ სურდათ გამოეცხადებიათ ის თავის ქვეყნიურ მეფეთ. ასეთი ფიქრის მხილველი მაცხოვარი იმალემა, რათა ფრთა შეეკცა ბრბოს ასეთის მიდრეკილებისათვის.

(იოან. 8, 15). მეორე მაგალითი. მან უარი განაცხადა ისეთ საქმეთა გარჩევაზედ, რომელნიც ეხებიან სამოქალაქო სამსჯავროს. ვინმე ერისთავანმა უთხრა ერთხელ იესოს: „მოძღვარ არქუ ძმასა ჩემსა რათა განმეყოს მე სამკვიდრებელსა. ხოლო თავადმან ჰრქუა მას, კაცო ვინ დამადგინა მე მსაჯულათ და განმყოფელათ თქვენდა“ (ლუკ. 12, 13—15). ამგვარათ მან არ ინება სამსჯავროში ადგილის დაჭერა, მხოლოდ ისარგებლა კი ამ შემთხვევით და წარმოსთქვა სწავლა-დარიგება შესახებ ანგარების მოყვარეობისა. დასასრულ, ქრისტემ პირდაპირ განუცხადა რომაელების მიერ დანიშნულ მმართველს, რომ, ის არის მეფე, ხოლო მეუფება მისი კი არა არის ამიერ სოფლით (იოან. 18, 33—37). ამ გვარათ სრული უარის-ყოფა პოლიტიკურის და სოციალურის (საზოგადოებრივის) უფლებისა შეადგენს ნიშნობლივ თვისებებს ქრისტეს მდგომარეობისას ამ ქვეყნად. ეს თვისება, ე. ი. უფლების უქონლობა შერჩა ქრისტეს-მიერ დაფუძნებულ ეკლესიას პირველი სამი საუკუნის განმავლობაში. როგორც ვიცით, იმ დროინდელ ქრისტიანეთათვის დაკეტილი იყო სახელმწიფო რჩევის კარები. არავითარი უფლებიანი ადგილის მიღება მათ არ შეეძლოთ. პირიქით, ისინი ხშირათ სრულიად იღვევებოდნენ სახელმწიფოს საზღვრებიდან, რის გამო იძულებული ხდებოდნენ ეცხოვრათ სახელმწიფოს გარეშე და აქ შეედგინათ საზოგადოებანი. მაშ, როგორ მოხდა, რომ ქრისტემ „არა ამიერ სოფლის მეფემ“ გაცილებით მეტი (ზე) გავლენა იქონია კაცობრიობის ცხოვრებაზედ, ვინემ ყველა კანონმდებელთა და პოლიტიკურის ძალით აღჭურვილ პირთა, რომელთაც ჰქონდათ როგორც კანონების გამოცემის ნება აგრე მათი განხორციელებისა და ცხოვრებაში გატარებისთვის საჭირო ძალა?

ამის საესებით შესაგნებათ უწინარეს ყოვლისა საჭიროა წარმოვიდგინოთ ძალა და მნიშვნელობა იმ სარწმუნოებისა, რომლის ძალით ყველა ქრისტეს მიმდევარნი ჰკრბებიან ერთად, ადგენენ საზოგადოებათა, რომელთა სახე არ განისაზღვრება მარტო ამ ქვეყნით და — ის შედეგები (принципы), რომელნიც ამ სარწმუნოებისაგან გამომდინარეობენ, ეხებიან საზოგადოებათა დროებით ცხოვრებას და ხდებიან თანამედროვე ცივილიზაციის საფუძვლათ. ამ სახით წარმოსდგა სახელწოდება: „ქრისტი-

ანული ცივილიზაცია, საქრისტიანო ერები“. ზოგიერთ კერძო პირთა ქცევას და სახელმწიფოთა პოლიტიკას რომ დავაკვირდეთ, რასაკვირველია, მწარე სიცილის მეტს არას გამოიწვევს ჩვენში ასეთი სახელწოდება; მაგრამ, მიუხედავთ ამისა, ამ სახელწოდებას ფრიად სერიოზული მნიშვნელობა აქვს: ამითი აღინიშნებიან ის ხალხნი, რომელთა კანონები, ზნეჩვეულებანი და დაწესებულებანი წარმოსდგენ და შემუშავდნენ სახარების გავლენით და მით ძირითადათ განირჩევიან როგორც ბუდდას სარწმუნოების აღმსარებელთაგან, აგრე მაჰმადის მახვილით დამორჩილებულ ხალხთაგან.

როგორ და რა სახით შეასრულა ქრისტემ თავისი საკანონმდებლო საქმე? ამ კითხვაზე რომ ვუპასუხოთ საჭიროა შევისწავლოთ და შევიგნოთ, ის საფუძველი, რომელიც ქრისტემ დაუდგა თავისს სწავლას. ერთხელ ჰკითხეს მაცხოვარს: „უნდა ვაძლიოთ ხარკი კეისარს თუ არა“-ო? რომ ეთქვა მას „უნდა აძლიოთ“, თანამემამულეები მისი, რომელთაც სძაგდათ უცხოელები, რასაკვირველია, წინაღუდგებოდნენ მას და სამშობლოს მოღალატეთ გამოიყვანდნენ; ხოლო რა ეთქვა „არა“-ო, მაშინ ის ჩაითვლებოდა რევოლიუციონური მოძრაობის მეთაურად. ამიტომ აი, როგორ პასუხს აძლევს მათ მაცხოვარი: „მიწვენეთ მე დრაკანი, ხოლო მათ უჩვენეს, და ჰრქვა ვისი არს ხატი და ზედაწერილი? ხოლო მათ მიუგეს და ჰრქვეს: კეისრისა. და იესომ ჰრქვა მათ, აწ უკვე მიეცით კეისრის კეისარსა და ღვთისა ღმერთსა“ (ლუკ. 20, 20—25). ამგვარათ მაცხოვარი ვერ გააბეს მახეში, ვერ დაიჭირეს. მაგრამ, ნუთუ ქრისტეს ასეთს მოხერხებულს პასუხში გამოსჭვივის მხოლოდ მისი მახვილი გონება და შორსმჭვრეტელობა? არა, უმთავრესი მნიშვნელობა ამ სიტყვებისა სულ სხვა რამეში მდგომარეობს. მეტეს-მეტათ ხელმოკლე უნდა იყოს გონებრივათ კაცი, რომ ვერ შეაშინოს ქრისტეს ზემოთ მოყვანილ სიტყვებში ახალი კანონი და მართლ-მხედველობა, რომელსაც უნდა გარდაექმნა საზოგადოებრივი ცხოვრება. ის ნათლათ არჩევს ორ სამფლობლოს და უფლებას: ადამიანთა სინიდისის მპყრობელს და გამგეს—ღმერთს ერთის მხრით, ხოლო მეორე მხრით დროებითი და ცვალებადი ქვეყნიერობის მფლობელს და გამგეს—კეისარს. კეისარი აქ მოასწავებს სახელმწიფოს, რომლის სათავეში

დგას ან ხალხის ხელმწიფე ან ხალხისავე წარმომადგენელთაგან შემდგარი კრება. ძველ ქვეყანაში-კი ეს ორი სამფლობელო — ციური და მიწიერი (ამ ქვეყნიური) არეული იყო ერთმანეთში. მაგალითად რომის სახელმწიფოში ყოველ ქვეშევრდომს ნება ჰქონდა იმ სარწმუნოების მიმდევარი ყოფილიყო, რომელიც მას სურდა, ხოლო იმ პირობით კი, რომ მას უთუოდ მონაწილეობა მიეღო ოფიციალურ ღვთისმსახურებაში და იმპერატორის ქანდაკების (კერპის) წინაშე გუნდრუკის კმევაში. ესევე ხდება დღეს ჩინეთში, სადაც ყოველი მოხელე ვალდებულია ოფიციალური სარწმუნოების ცერემონიაში მიიღოს მონაწილეობა, თუ გინდ სრულიად არ იყოს ის ამ სარწმუნოების აღმსარებელი. და აი, როცა დროებითი და მუდმივი — სულიერი — ამგვარათ არის არეული ერთმანეთში, მაშინ ძნელი გამოსაცნობია, სახელმწიფო განაგებს სარწმუნოებას, თუ სარწმუნოების მოსამსახურენი უფლობენ სახელმწიფოს. ქრისტე კი ამდროს გარკვეულათ და პირდაპირ ამბობს: მიეცი კეისარს ის, რაიცა მას ეკუთვნის და ღმერთსა — ის, რაც ღმერთს ეკუთვნის. აი, ახალი საფუძველი. კეისარს ეკუთვნის მიწიერი ავლადიდება; ის მოითხოვს განსაკუთრებით ფულებს — და ქრისტიანებიც ვალდებული არიან დაუბრკოლებლათ, თავის დროზე იხადონ ხარკი; კეისარი მოითხოვს მორჩილებას, ქრისტეს მიმდევარნიც ვალდებული არიან დაემორჩილონ მას ყოველგვარ საქმეებში, რომელნიც კი მისს უფლებაში შედიან. ასეთი მორჩილება უნდა გამოიჩინონ მათ მაშინაც-კი, როცა მათ სდევნიან. ღმერთს ეკუთვნის ადამიანთა სინიდისი, და როცა რომელიმე ბრძანებელ ხელმწიფეს იპყრობს სურვილი თავისი-თავის გაღმერთებისა, მაშინ მთელი მისი ძალა და უფლება ირყევა და იმუსრება იმ წინააღმდეგობის მიერ, რომელსაც მას უწევენ არა მარტო სრულწლოვანი მამაკაცები, არამედ დედაკაცებიც ახალგაზრდა ქალწულებიც-კი. ამგვარათ ნათლათ განიჩნა ერთმანეთისგან წყობილება სულიერი (სარწმუნოებრივი) და მიწიერი. აქედამ კი წარმოსდგა ორი შედეგი. პირველი განთავისუფლება სარწმუნოებრივი სინიდისისა. სამოქალაქო კანონების დამორჩილება აუცილებლივ საქიროა, რადგან ეს დამორჩილება არის უმთავრესი თავმდები თვით საზოგადოების არსებობისა. მაგრამ არის ადამიანთა-მიერ შექმნილ კანონებზე უუმაღ-

ლესი კანონი, რომელსაც ძველ დროში მისწვდა სოფელი (მეფე — ელიფი). ეს არის კანონი უზენაესი, რომელსაც უწინარესათ უნდა დავემორჩილოთ. ქრისტიანულმა სარწმუნოებამ დაჰგმო არეულობა და ამბობება, მაგრამ იგივე სარწმუნოება გვიბრძანებს მხნეთ და შეუდრეკლად შევებრძოლოთ სინიდისის შეურაცხყოფელსა და შემლახველს. ასეთი განსაზღვრა სულიერისა და მიწიერისა (მოქალაქობრივის) დიდათ საგულისხმოა. სამწუხაროთ მას ხშირათ ივიწყებენ; ჩვენს დროში კიდევ მოიპოვებინ ფილოსოფის გობბესის მიმდევარნი, რომელთა შეხედულებით „კეისარი“ უნდა იყოს უუმაღლესი და ერთად ერთი მბრძანებელი სინიდისთა.

როგორც ზევითაც შევნიშნეთ, განთავისუფლება სინიდისისა პოლიტიკური უფლების მონობისაგან არის პირველი თვალსაჩინო შედეგი, რომელიც მოჰყვა ქრისტეს-მიერ დადგენილ სარწმუნოებრივ პოლიტიკურ განსაზღვრვას. მეორე შედეგი — ეს განთავისუფლება თვით სამოქალაქო საზოგადოებისა. ქრისტეს მოწაფეთა შორის იყო ორი ახალგაზრდა, რომელთა მამას ერქვა ზებედე. ერთხელ ამ მოწაფეთა დედა, რომელსაც, უთუოდ, ბევრი რამ სმენოდა მესიის დიდებულსა და ბრწყინვალე მომავალზედ და ოცნებობდა, როგორც სხვა ბევრი მისი თანამედროვენი, მისს მიწიერ დიდებაზედ, მივიდა მასთან (მატხოვარან) და სთხოვა: «ჰსთქუ რათა დასხდენ ორნი ესე ძენი ჩემნი, ერთი მარჯვნით შენსა, და მეორე მარცხნით სასუფეველსა შენსა». ქრისტემ უპასუხა: „მთავარნი წარმართნი უფლებენ მათზედა და დიდ-დიდნი ხელმწიფობენ მათზედა. ხოლო თქვენ-შორის არა ეგრეთ იყოს, არამედ რომელსა უნებს თქვენს შორის დიდ-ყოფა, იყავნ თქვენდა მსახურ“ (მათ. 20, 24—28). ამ სიტყვებით ქრისტე აცხადებს ზნეობრივ კანონს, რომლის ძალით მისი სახელის მტარებელთ საზოგადოებაში ადამიანის სახელი და დიდება უნდა იზომებოდეს იმ სამსახურით, რომელსაც ის უწევს საზოგადოებას. საზოგადოათ — როცა ქრისტე ლაპარაკობს ცათა სასუფეველზე, ლაპარაკობს როგორც უფლების მექონე და ღვთიურ საქმეთა მოწამე, ხოლო როცა ის ენება ამ ქვეყნიურ საქმეებს ხელს იღებს უფლებაზე და სარგებლობს მხოლოდ ზნეობრივი გავლენით, რომლის ნიშნობლივი თვისება მდგომარეობს მასში, რომ ის ჩვენ შეგვიძლია თავისუფლათ მივიღოთ და შეგვიძ-

ლია კიდევ უარ-ვეყოთ. ნივთიერი ძალდატანება სარწმუნოების სახელით თვით სარწმუნოებას აგნებს და ამდაბლებს, ამიტომ ქრისტე წინააღმდეგია ასეთის ძალდატანებისა (მათ. 26, 52). აი დედა აზრი იმისა რასაც შეგვიძლია უწოდოთ „ქრისტეს პროგრამა“. რადგან ამ პროგრამის მიხედვით სარწმუნოების გავლენა—მოქმედობა უნდა იყოს წმიდა ზნეობრივი, ამიტომ ამ გავლენის შესაგნებათ საჭიროა თვალი გადავაულოთ ქრისტიანულ ზნეობას.

(შემდეგი იქნება)

რას სწავრენ ჩვენს სამღვდელოებაზე.

სწორეთ არასოდეს არ დაწერილა და არ თქმულა ჩვენ სამღვდელოებაზე იმდენი, რამდენიც დაიწერა და ითქვა ამ ორი წლის განმავლობაში. დაწერილზე პასუხის გაცემა მაინც შეიძლება და კიდევ არაფერია, მაგრამ რასაც ეუბნებიან ზოგიერთი, არა მკითხე მოქადაგენი, ის კი უპასუხოდ რჩება სამღვდელოების მხრით, რადგან ბევრს მოძღვარს არა აქვს იმდენი შეგნება, რომ პასუხი გასცეს ურწმუნოების მოქადაგებელთა. უმაღლეს სწავლის მიმღებთ მოძღვართ დიდი ჯამაგირიანი ადგილებისათვის ჩაუბუჯღნით ხელები, ენა აქვავებით სასასა მათსა და კრინტს არ სძვრენ. ზოგიერთ სამღვდელოებას დრამის აულებლობა აწუხებს, თორემ სამწყსოს საქმეს აღარ ეძებს. მაგრამ, მადლობა ღმერთს, ისევე სამწყსოთა შორის არიან კეთილი პირები, რომელნიც მაცადინობენ და ქომაგობენ როგორც სარწმუნოებას ისე სამღვდელოებას. ურწმუნონი ყოველთვის ყოფილან, არიან ზე იქნებიან, მაგრამ მორწმუნენი და ნამდვილი ქრისტიანებიც ყოველთვის მრავალნი ყოფილან, არიან და იქმნებიან.

ჩვენი ნასწავლნი მწყემსნი სრულებით არ აქცევენ ყურადღებას რას ამბობენ და რასა სწერენ ჩვენს სამღვდელოებაზე რუსულ ჟურნალ-გაზეთებში. მაგრამ რუსულ ჟურნალ-გაზეთებს ვინდა დაეძებს როცა ჩვენი კუთხის გაზეთებსაც არ ათვალთვრებენ და არ ტყობილობენ რასა სწერენ იგინი ჩვენ სამღვდელოებაზე.

დიდი მადლობის ღირსია მთელი სამღვდელოებისაგან პატივცემული ვარიანელი, რომელიც სამღვდელოების შესახებ საყურადღებო შენიშვნებს სწერს „ივერია“-ში. მოგვყავს აქვე ერთი მისი შენიშვნა, რომელიც დაბეჭდილი იყო „ივერია“-ის მე-199 ნონერში.

„უკანასკნელ ჟამს რუსეთის ორმა პერიოდულმა გამოცემამ გამოსთქვა თავისი აზრი შესახებ ქართველ სამღვდელოების მიმართულებისა და მოქმედებისა. ეს გამოცემანი არიან თეოური ჟურნალი: „Вопросы Жизни“ და ყოველ-დღიური გაზეთი: „Московскія Вѣдомости“. პირველი პროგრესიული გამოცემაა, მეორე რეტროგრადიული, პოლიციურის მიმართულებისა. ერთმა გამოცემამაც და მეორემაც წყვილწყვილი სტატია უძღვნა ქართველ სამღვდელოთა კრებულს. თითო სტატია ეკუთვნის თანამშრომლებს, თითო კიდევ რედაქციებს. თანამშრომელნი და რედაქცია ერთნაირად მსჯელობენ, ერთნაირს შეხედულობას გამოსთქვამენ, ერთსა და იმავე ჰანგზე მდერიან. ერთი დამდერის, მეორე ბანს ეუბნება. გამოდის ორი დუეტი, მაგრამ როგორი? ისეთი, რომ ერთი დუეტი სრულიად ეწინააღმდეგება მეორესა. რეაქციონური გაზეთი ორსავე თავის სტატიაში ქართველ სამღვდელოებას იხსენიებს დიდძალადებით, თითქმის ლანძღვა-გინებით, აბრალებს მოლაღატეობას, სებარატისტობას და დაჟინებით თხოულობს რებრესიულ ზომების მიღებას, თითქო მონობის გენიას კიდევ ესაჭიროებოდეს ნავთის გადასხმა. პროგრესიული ჟურნალი-კი ქართველ სამღვდელოებას დიდს ქება-დიდებას უძღვნის და რუსეთის სამღვდელოებას ურჩევს დაადგეს თავის მოქმედებაში იმავე ნათელს, პროგრესიულს მიმართულებას, რომელიც გაუკვლევია საქართველოს სამღვდელოებას. ოთხივე სტატია, როგორც ეტყობა, დაწერილია რუსთა მიერ.

ჩვენ მხოლოდ საჭიროდ მიგვაჩნია მკირვოდნად განვმარტოთ მხარე საგნებისა. რა მოსწონს უმთავრესად პროგრესიულ რუსულს ჟურნალს ქართველ სამღვდელოების მოქმედებაში? მოსწონს მისი წადილი—მოიშოროს თავიდან კლერიკალურ-ბიუროკრატიის ბატონობა, მოიპოვოს თვით-მმართველობა, ადადინოს თავისუფლება და დამოუკიდებლობა საქართველოს ეკლესიისა და, მამინაცვლის მაგივრად, გაუჩინოს მას მზრუნველად ღვიძლი მამა კა-

თალიკოსი, ამორჩეული ადგილობრივ სამღვდლოების მიერ ხალხის მონაწილეობით, როგორც ეს იყო წინადასაქართველოში. თვით-მმართველობა და ავტონომია ყოველთვის ყოფილა, არის და იქნება, პროგრესიული ღონისძიება, მეტად სიმპატიური და მიზნობრივი ყველა ადამიანისათვის. მაგრამ იქნება არსად ისე საქირო არა ყოფილიყოს ამ პრინციპის განხორციელება, როგორც ჩვენის ეკლესიის სფეროში. იგი იმყოფება, აგერ ერთი საუკუნე მეტია, იმისთანა მონობაში, რომელიც არ გამოუცდია არც ერთს წარმართ სარწმუნოებასაც-კი ქრისტიანულს სახელმწიფოში. გადაგვარება, დენაციონალიზაცია — აი რას ნატრულობდნენ, რას მისდევდნენ ჩვენი ეკლესიის უცხო მართველნი ასის წლის განმავლობაში. დროა თავიდან ავიშოროთ ეს სენი, დროა კლერიკალის ბიუროკრატის ბრჭყალებიდან განვთავისუფლდეთ, მოვირჩინოთ წყულებანი და მოვიპოვოთ სრული სიმრთელე და თავისუფლება სინილისისა. ამისი ერთად-ერთი უებარი წამალი გახლავთ, ესრედ წოდებული, ავტოკეფალია საქართველოს ეკლესიისა, რომელსაც ერთხმად და მხნედ ითხოვს მთელი სამღვდლოება აქეთა და იქეთა საქართველოსი.

მართალია, ჩრდილოეთი პოლიტიკანები ეწინააღმდეგებიან ამ წადილის განხორციელებას და სტდილობენ ჩვენი ეკლესია დასტოვონ აწინდელს მონურ მდგომარეობაში, მაგრამ თვით კეთილ-გონიერნი და სამართლიანი რუსები უწევენ მომხრეობას ავტოკეფალიას, და მას უსათუოდ ვეღირსებით დღეს თუ ხვალ, თუ ქართველი საზოგადოება უფრო მეტს უნარს გამოიჩინოს, მეტს დახმარებას გაუწევს სამღვდლოებას და მეტს სიცხოველეს და ძალას მისცემს თავის მოთხოვნასა. თუ სომეხთა სამღვდლოება სავსებით ეწია თავის გულის წადილს, დაუყოვნებლივ უკან დაიბრუნა წართმეული მამულები და ეროვნული სამრევლო სკოლები, ეს მოხდა იმის გამო, რომ მას მთელმა სომეხობამ მხარი დაუჭირა და მხურვალე მონაწილეობა მიიღო მის ბრძოლაში... ქართველი საზოგადოებაც ასე უნდა მოიქცეს და განაძლიეროს თავისი მოქმედება ნაციონალურ ეკლესიის აღსადგენად... თუმცა ჩვენი საზოგადოება სიათამეს ნაციონალურ საქმეებში ვადაჩვეულია და შეშინებულიც, მაგრამ სარწმუნოების სფეროში მას უშიშრად შეუძლიან გამოიჩინოს თვით უკიდურესი

გამბედაობა, რადგანაც სინილისის და სარწმუნოების თავისუფლება აღიარებულ და გამოცხადებულ იქმნა თვით საიმპერატორო ტახტიდან. *)

ქართულმა პრესამ ამ კითხვის განსჯის დროს არ უნდა დაივიწყოს, რომ აწინდელი მმართველობა ქართულის ეკლესიისა არ შეიძლება არ იყოს ყოველთვის რეაქციის მიმდევარი, მაშინ, როდესაც თვით მდგომარე ქართული ეკლესია, უეჭველია, გახდება ნაციონალურ პროგრესის მომხრე, რის იმედსაც გვაძლევს აწინდელი ჩვენი სამღვდლოების მოქმედება, რომელმაც ისეთი სიმპატია დაიმსახურა პროგრესიულ რუსულ ჟურნალ-გაზეთებისა და წყევაკრულვა რეაქციონერებისა. ამ იმედს აძლიერებს მეტადრეის გარემოება, რომ ჩვენი სამღვდლოების პეტიციები აყენებენ სასულიერო მოხარდ თაობას განათლების საღსა და პროგრესიულ გზაზე. სამღვდლოება ითხოვს — დახურულ იქმნან თანდათან აწინდელი სასულიერო სასწავლებლები და სემინარიები, რომელნიც აძლევენ ვიწრო კლერიკალურ სწავლასა, და მათ მაგიერ გაიხსნან თანდათან საზოგადო ტიპის სასწავლებლები რვა წლის კურსით, სადაც მისი შეილები ეღირსებიან იმავე საერთო განათლებას, რომელსაც მიიღებენ განახლებულს და გაუკეთესებულს საერო საშუალო სასწავლებლებში სხვა წოდებათა შეილებიო. ამ ახლის ტიპის სასწავლებლებში კურს დამთავრებულებს უნდა ჰქონდეთ სრული საგიმნაზიო უფლებანი. იმ კურს დამთავრებულთათვის, ვისაც ექნება მოწოდება სულიერის მოძღვრობისადმი, ამ სასწავლებელთან არსდება ორი საღვთისმეტყველო კლასი, სადაც ყოველ საგნის სწავლება უნდა აუცილებლად სწარმოებდეს ქართულს ენაზე.

თუ სომხის სამღვდლოება ადგია ვიწრო კლერიკალურს გზას, ეს უმთავრესად წარმოსდგება იმისგან, რომ იგი განათლებას იღებს კლერიკალურს სასწავლებლებში. ქართველს სამღვდლოებას, როგორც ეტყობა, ეს გარემოება კარგად გაუთვალისწინებია და რადიკალური ღონისძიება მოუსაზრებია ვიწრო კლერიკალურის მიმართულების წინააღმდეგ. („ივერ.“)

*) რამდენი მთავარი და დეტუსადღა სომეხნი სეკულარული მამულების ჩამოწმების დროს! ჩვენა ქართველებსა კი ხელს უწყობდა სეკულარული მამულების ჩამოწმებას... რედ.

მართს ახალს უფლებას ვაკარგავთ.

ჩვენ, ქართველებს, ხშირად გვაფიწყდება ის ელემენტარული ჭეშმარიტება, რომ დიდი მდინარე პატარა ფშანებისაგან დგება, დიდი თანხა—პატარა თანხებისაგან, საზოგადო თავისუფლება—მრავალი კერძო თავისუფლებისაგან.

ეს დავიწყება არის იმის მიზეზი, რომ ხშირად აბუჩად ვიგდებთ, ტუჩს აუკრავთ ხოლმე იმისთანა კერძო უფლებას, რომლის მოპოებისათვის ჩვენი ჭკვიანი და მხნე მეზობლები, რეალისტნი სომეხნი, არ იშურებენ არც დროს, არც შრომას და არც ხარჯსა.

აი, ამისი უახლოესი მაგალითი.

მკითხველს მოეხსენება, რომ რუსეთის სახელმწიფო რჩევა (Государственный совет), დღემდინ მტკნარი ბიუროკრატიული დაწესებულება, ახალი მანიფესტის ძალით ხდება არჩეულთა კრებულად ნახევრობით მაინცა, და იმისთანავე მნიშვნელობა და უფლება ექმნება, როგორც აქვს ზემო პალატას ევროპასა და ამერიკაში. ერთს ნახევარს ამ საბჭოს წევრებისას ნიშნავს ხელმწიფე, მეორე ნახევარს ირჩევენ სხვადასხვა საარჩევნო დაწესებულებანი: საგუბერნიო საერობო კრებები, საქალაქო საბჭოები, სამეცნიერო აკადემია, უნივერსიტეტები და სხვანი.

სხვათა შორის, სომეხთა ეკლესიასაც მიუღია უფლება გაგზავნოს ზემო პალატაში 2 დეპუტატი: ერთი სომეხ-გრიგორიანებისა და მეორე სომეხ-კათოლიკეთა წარმომადგენელი. ყველა სხვა ეკლესიებსაც ეძლევათ ეს უფლება.

ჭაჭანება, ხსენება არსად არ არის მხოლოდ ერთის ეკლესიისა.

რომლისა, სახელდობრ?

რასაკვირველია, ჩვენისავე საქართველოს ეკლესიისა.

რა მიზეზით?

ეს ყველამ ვიცით. საქართველოს ეკლესია, აგერ ერთი საუკუნეა, გახადეს რუსეთის ეკლესიის დოვესკად, ზედ-მეტად, აბრად და დოვესკას კი აბავინ მიანიჭებს რაიმე უფლებას. ვინ ჩააგდებს მას ანგარიშში? ვის რად ებიტნავება იგი?

მართალია, იმ დაწესებულებას, რომლის დოვესკას შეადგენს დღეს ჩვენი ეკლესია, ეყოლება

განსაზღვრული რიცხვი წარმომადგენლებისა სახელმწიფო რჩევაში, ე. ი. სინოდის მიერ დანიშნული ექვსი დეპუტატი მიიღებს მონაწილეობას საბჭოს მოქმედებაში; მაგრამ ჩვენ რა?

სინოდი ჩვენი ქვეყნიდან ან არავის არ დანიშნავს, ან თუ დანიშნავს, იმისთანა საუნჯეებს, რომელნიც არიან მამა გოროდცევი, ბ-ნი ოდოევი და ქართველი ლალიაშვივი—მონაძე. ამისთანა სულიერნი კი სულ იმის ცდაში იქნებიან, რომ ხელ შეუშალონ ქართველ დეპუტატებს, რომელნიც გაგზავნილნი იქნებიან პეტერბურგში საქართველოს ორივე გუბერნიიდან.

რა უნდა ვქნათ, რომ აქაც მონებად არ გამოვიდეთ? იმ მონებად, რომელნიც მოკლებულნი არიან საერთო უფლებასა?

დაუყოვნებლივ ქართველმა სამღვდელოებამ უნდა მოითხოვოს უმადლეს მთავრობისაგან, რომ ქართულს ეკლესიასაც მიენიჭოს უფლება არჩეული დეპუტატების გაგზავნისა სახელმწიფო რჩევაში და ამას ბანი უნდა მისცეს თავად-აზნაურობამ და სამწყსომ.

მხოლოდ რამდენი დეპუტატი უნდა ამოირჩიოს ქართველმა სამღვდელოებამ?

ამის სამართლიანი გადაწყვეტა ძლიერ ადვილია.

სომეხები, რომელთა რიცხვი კავკასიაში მილიონს უდრის, ირჩევენ, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ ორს დეპუტატს. მაშასადამე, თვითო დეპუტატი მოდის ნახევარ მილიონ მრევლზე. ქრისტიანი ქართველობა, სულ მცირედ რომ ვიანგარიშოთ, მილიონ ნახევარს შეადგენს. მაშასადამე, სრული სამართალი მოითხოვს, რომ ქართულს ეკლესიას ერგოს სამი დეპუტატი. ამათგან ორი უნდა ამოირჩიოს დასავლეთის საქართველოს სამღვდელოებამ, სადაც მილიონი ქართველი სცხოვრობს და ერთიც აღმოსავლეთის საქართველოს სამღვდელოებამ, სადაც ნახევარ მილიონზე მეტი ქართველი ქრისტიანია.

ეს სამი დეპუტატი მხარს მისცემს ჩვენებურს საერო დეპუტატებს და დაეხმარება პროგრესიულ რეფორმების შემოღებას საზოგადოდ რუსეთში და კერძოდ ჩვენში.

ამ დახმარებაში არავის ეჭვი არ უნდა ჰქონდეს, რადგანაც ჩვენი სამღვდელოება იმ გზას დაადგა, რომ უსათუოდ გაგზავნის დეპუტატებად იმისთანაებს,

რომელნიც მომხრენი არიან გამანათნისუფლებელ მიმართულებისა.

მხოლოდ, სამღვდლოებამ უნდა მეტად დააჩქაროს თავისი მოთხოვნა; რადგანაც ახალი წესდებულება სახელმწიფო რჩევისა, რომელიც ჯერ როექტის სახით არსებობს, ამ დღეებში დამტკიცდება და მაშინ გაძნელდება აღნიშნული უფლების მოპოება. და თუ უარი მიიღო სამღვდლოებამ, მაინც უნდა ამოიჩინოს დებუტატები და გაგზავნოს იგინი პეტერბურგში, სადაც თვითონვე ეცდებიან დააკანონებინონ თავისი უფლება.

ამას ისიც უნდა დაუმატო, რომ ქართველ კათოლიკებსაც არ ეძლევათ უფლება დებუტატის გაგზავნისა სახელმწიფო რჩევაში. მათაც უნდა დაუყონებლივ მოითხოვონ ეს უფლება და იქამდინ არ დასცხრნენ, ვიდრე არ გათანასწორდებიან ამ სფეროშიაც სომეხ-კათოლიკებთან. (ივ.)

იაკობ გოგებაშვიდი.

ავტოკეფალია

(წერილი პეტერბურგიდან)

პეტერბურგის მიტროპოლიტმა ანტონიმ მიანდო პეტერბურგის აკადემიის საქართველოს საეკლესიო ისტორიის კათედრის პროფესორს ი. ი. სოკოლოვს შეადგინოს დასაბუთებული მოხსენება საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიაზე მომავალ საეკლესიო კრებისათვის. ეს მოხსენება სოკოლოვმა უნდა დაასრულოს და წარუდგინოს მიტროპოლიტს პირველ დეკემბერს. სოკოლოვი გულმოდგინედ მუშაობს ამ საკითხზე და არჩევს მასალებს ყველა ენაზე. ხოლო ქართულ ენიდან მასალებს ჩვენ ვუთარგმნით და ვაწოდებთ. თუმცა დიდი ხანი არ არის, რაც იგი შეუდგა ამ საკითხის შესწავლას, მაგრამ ეხლავე დარწმუნდა, რომ ჩვენი ეკლესია ტყუილა უმიზეზოდ არის მოკლებული თავის უფლებას, რომელი უფლებაც მას ხელ-ახლა უნდა დაუბრუნდეს. პეტერბურგში საზოგადოდ ყველანი იმ აზრისანი არიან, რომ ჩვენ ეკლესიას უნდა დაუბრუნდეს უკანონოდ ჩამორთმეული უფლება. ჩვენის აზრით, ესლა ჩვენმა სამღვდლოებამ უნდა შეიმუშაოს საკითხი ხარჯის შესახებ. აქ, როგორც ხმა დადის, მიზეზად უარის ყოფისა ავტოკეფალიაზე ასახელებენ ხარჯს. ამბობენ,

რომ საქართველოს ეკლესიის შენახვა წელიწადში 400,000 მანეთად გვიჯდება და თუ ავტოკეფალია მივანიჭეთ, იმ შემთხვევაში ხარჯს ჩვენ აღარ მივსცემთო. მაგრამ ჩვენის აზრით, ის საეკლესიო მამულები, რომელიც მთავრობამ ჩამოართვა ეკლესიას, უნდა დაუბრუნდეს. თუნდ რომ არც ეყოს, თავისუფალი მაინც იქმნება ჩვენი ეკლესია იმ ბორკილებისაგან, რომლებითაც იგი შეზღუდულია“.

სრულებით უსაფუძვლოა ის შიში, რომელიც გამოცხადებულია „ცნობის ფურ.“ შემომოყვანილ შენიშვნაში იმის შესახებ, რომ ფული არ გვექნება ეკლესიების და სამღვდლოების შესანახავად. რომელი ხაზინა გვაძლევდა ჩვენ ფულებს, როცა ჩვენვე ვიყავით ჩვენი ქვეყნის გამგენი? თუ ჩვენი საეკლესიო მამულები ძველ დროში მშვენიერად აკმაყოფილებდნენ მონასტრებს, ეკლესიებს და სამღვდლოებს, ნუ-თუ დღეს აღარ იკმარვს ხარჯად, როდესაც შემოსავალი ამ მამულებიდან ერთი ოთხად მომეტებულია? საეკლესიო მამულები დღეს აძლევს ხაზინას ორაასი ათას მანეთს და რიგიანად რომ წაიყვანოს კაცმა მათი მართვა სამასი ათას მანეთზე მეტს მოგვცემს.

კიევის მიტროპოლიტს ფეოგნოსტს ერთი მილიონი მანეთი ფული დარჩა, რადგან დიდი შესავალი ჰქონდა. მოსკოვის მიტროპოლიტის პირველ ვიკარ-ეპისკოპოსს ჯამაგირს გარდა ოცი ათასი მანეთი შესავალი აქვს საეკლესიო მამულებიდან. თუ ჩვენი ქათალიკოსი და ეპისკოპოსები კუროპატკინის ჯამაგირს მოითხოვენ, რასაკვირველია, არ ეყოფა არც საეკლესიო მამულების შემოსავალი და არც ხაზინისა. ჩვენ ძველ ეპისკოპოსებს თუ დიდი ჯამაგირები არ ჰქონდათ, რით ჩამოუარდებოდნენ ეხლანდელ ეპისკოპოსებს? საეკლესიო მამული აძლევდა მათ შეშას, სიმიდს, პურს, ღვინოს და სხვა საჭირო ნივთებს. წელიწადში მცირე ჯამაგირს კმარობდნენ და მშვენიერად სცხოვრობდნენ. დღეს-კი ეპისკოპოსებს ოთხი ათასი მანეთი აქვსთ დანიშნული და შემოსავალიც ზოგიერთ ადგილას ამაზედვე მეტს შეადგენს. ნუ თუ ეპისკოპოსისათვის საჭიროა ამდენი ჯამაგირი სარჩენად?.. რუსეთში ზოგიერთ მიტროპოლიტების და ეპისკოპოსების შესამოსელი 1000—3000 მანეთად ღირს. ვის რა სარგებლობას მოუტანს ამისთანა ძვირფასი შესამო-

სელი? მიტროპოლიტმა იოანნიკემ დიდი სიმდიდრე დაუტოვა თავის შეძლებულ ნათესაებს, მაგრამ ამით სარწმუნოებისათვის არავითარი სარგებლობა მას არ მოუტანია. ჩვენთვის დიდად სასურველია კათალიკოსიც, ეპისკოპოსებიც და მღვდლებიც ზომიერად, ქრისტეს მცნებისამებრ მცხოვრებნი და არა დიდი ჯამაგირების მიმღებნი ზღვირფასი პორფირით და ბისონით მოსილნი... საქიროა არა გარეგანი ბრწყინვალება, არამედ შინაგანი...

რუსეთი თუ დღეს საქართველოში ოთხასი ათას მანეთს ხარჯავს სამღვდლოებისთვის ალბად აქაური ხაზინიდან და ეს ხაზინა აქვე იქნება, იმისათვის, რომ ჩვენ საქართველოს გამოყოფას კი არ ვთხოვილობთ რუსეთიდან, არამედ ავტონომიურ მმართველობას, კათალიკოსის დანიშვნას, რომელსაც მოკლებული ვართ წინააღმდეგ მოციქულების კანონებისა.

დკვ. დ. დამბაშაძე.

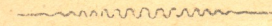

რას ჰფიქრობენ კათოლიკეები ჩვენს სამღვდლოებაზე?

ნამდვილ წყაროებიდან შევიტყვეთ, რომ პეტერბურგში წასულ ოქტომბრის 23-ს, ცნობილის მღვდლის გრ. პეტროვის თხოვნით, მამა იოსებ ჩიჯავაძეს «მღვდლის კავშირის» სხდომაზე ვრცელი დასაბუთებული მოხსენება წაუკითხავს ჩვენის სამღვდლოების თანამედროვე მოძრაობის შესახებ. ამ მოხსენებაში მ. ჩიჯავაძეს დაუხატავს საქართველოს ეკლესიის მდგომარეობა რუსეთთან შეერთებად და შეერთების შემდეგ დღევანდლამდე, მოკლედ და ნათლად დაუსურათებია რუსის ექსარხოსების „მოღვაწეობა“ ჩვენს კურთხეულ ქვეყანაში, საეკლესიო მამულების ჩამორთმევა (1852 წელს), ადგილობრივ მღვდელმთავრების უფლებათა შეზღუდვა, სასულიერო სასწავლებლებისა და სემინარიების გაუკუღმართება, მათი რექტორ-ზედამხედველების საზიზღარი პოლიტიკა, ვოსტორგოვის მიერ შექმნილი საეკლესიო სკოლები და მათი მდგომარეობა, მკ. მაისის ინციდენტი, რომელშიაც ყველაზედ მეტი „ღვაწლი“ ცნობილ არხიმანდრიტს ნიკანდრს მიუძღვის,

იმ ნიკანდრს, რომელიც ამის შემდეგ სინოდმა მღვდელ-მთავრობით დააჯილდოვა.

მოხსენებას ძლიერი შთაბეჭდილება მოუხდენია დამსწრე სამღვდლოებაზე, რომელსაც ერთხმად დაუდგენია: ქართველ სამღვდლოებას გამოეცხადოს სრული თანაგრძობა და სოლიდარობა, ხოლო სინოდსა და მის მიერ დადგენილ ექსარხოსებს, სემინარიის ნარექტორალს ნიკანდრს, ვოსტორგოვსა და სხვებს—ზიზღი და აღშფოთებაო. (ც. ფ.)

ახალი წყალობა.

სინოდს ჩვენზე, ქართველებზე ახალი წყალობა მოუღია.

პეტერბურგიდან საკუთარმა კორესპონდენტმა „ცნობის ფურცლისამ“ ტელეგრამით აუწყა ამ დღეებში ქართველს საზოგადოებას, სინოდმა გადასწყვიტა რეფორმა ქართულის ეკლესიის მართვა-გამგეობისაო.

რაში მდგომარეობს ეს რეფორმა?

არქივისკაპოზის სახელის მაგივრად მმართველს ქართულის ეკლესიისას ერქმევა უფრო დიდი სახელი—მიტროპოლიტისა.

ამ მიტროპოლიტს ეყოლება ერთი ოთხად უფრო დიდი სამწყსო, რადგანაც მის მფლობელობაში იქნება მთელი ჩრდილო კავკასიაცა.

გაუქმდება პატარა ტიტული საქართველოს ექსარხოსისა და დაკანონდება უფრო დიდი სახელი—წოდება—კავკასიის მიტროპოლიტისა.

ამ მიტროპოლიტს ექმნება ავტონომიური უფლება, ესე იგი, შინაურ მართვაში იგი დამოუკიდებელი იქმნება სინოდისაგან, რის გამოც მიტროპოლიტზე საჩივარიც-კი არ შეიძლება, თუ იგი უფრო უარესი მდგენელი იქნება ქართველობისა, ვიდრე იყვნენ ექსარხოსნი.

ერთი სიტყვით: სავსებით უქმდება საქართველოს ექსარხოსობა და სამაგიეროდ არსდება მიტროპოლია კავკასიისა. რეფორმაც სწორედ ასეთი უნდა!

მკითხველი არ უნდა მოსტყუდეს სიტყვით: ავტონომია.

ავტონომია ორ-გვარია: ბიუროკრატიული, როდესაც ავტონომიური მეთაური რომელიმე ოლ-

ქისა ინიშნება თავისს თანამდებობაზე უმაღლესის მთავრობისმიერ, და დემოკრატიული, როცა მას ირჩევს საზოგადოება, ხალხი, სამწყსო.

პირველი ავტონომია არსებობდა ძველს დესპოტიურს სპარსეთში და ავტონომიურს მმართველებს სხვა და სხვა კუთხეებისას ერქვათ სატრაპები, რომელნიც უფრო უარესნი დესპოტნი იყვნენ, ვიდრე მათნი დამნიშვნელნი—სპარსეთის მეფეები. ახლაც არსებობს ოსმალეთში ამგვარი ავტონომია: ყოველი ფაშა ავტონომიური გამგე არის ფაშალიკისა და უარესი მტარვალი, ვიდრე მისი დამნიშვნელი.

ეს ასეც უნდა იყოს და სხვაფრივ ვერ იქნება. ბიუროკრატი, დიდი ბოზოლაა იგი, თუ პატარა, ყოველთვის ირჩევს თავისზე უარესსა, რომ ქვეყნის თვალში არამც თუ არ დაიჩრდილოს, არამედ უკეთესს საუნჯედ გამოჩნდეს...

ასეთია პსიხოლოგია ბიუროკრატიისა, რის გამოც ყოველი დაბალი საფეხური უარესია მაღალზე და კიბე თავდება აუცილებლივ ხულიგანებით, როგორც ბიუროკრატიის საძირკველით.

სრულიად სხვაა დემოკრატიული ავტონომია. ერის, საზოგადოების, სამწყსოს სიკეთე მოითხოვს, რომ გამგედ, მმართველად იყვნენ საუკეთესო მამულიშვილნი და ამისთვის-კი არჩევანია საჭირო.

რამდენადაც ბიუროკრატიულს წეს-წყობილებაში უარესების დანიშნა აუცილებელია, იმდენად დემოკრატიულს რეჟიმში საუკეთესოების არჩევა უზრუნველყოფილია.

მაგრამ მკითხველმა შეიძლება იფიქროს: იქნება კავკასიის მიტროპოლიტის არჩევის უფლება მიენიჭოს სამწყსოსაო. ეს ძლიერ ძნელი მოსალოდნელია, რადგანაც სინოდი ახლაც მტკიცედ ადგია ბიუროკრატიულს გზასა. მაგრამ ვსთქვათ, რომ ეს უფლება მართლა განხორციელდეს, დაკანონდეს. რას მოიგებს ქართველთა ეკლესია? ვერაფერსა, რადგან ნამდვილად მიტროპოლიტის არჩევა ჩრდილო კავკასიას ერგება: იქ ორჯერ მეტი მცხოვრებია, ვიდრე საქართველოში. ამნაირად კავკასიის მიტროპოლია ინიშნავს ქართული ეკლესიის გაუქმებას, ამოფხვრას და ქართველის მრევლების მიწერას ჩრდილო კავკასიასზე.

სად არის ხსნა? საქართველოს ეკლესიას უნდა დაუბრუნდეს დამოუკიდებლობა და გამგე არჩეული ქართველის სამღვდელოების და სამწყსოს წარმომადგენლების მიერ და ეს ყოველად კანონიერი და ყოველად სამართლიანი სურვილი და მოთხოვნა არ შეიძლება არ დაკმაყოფილდეს ახლავე, დაუგვიანებლივ.

დგენლების მიერ და ეს ყოველად კანონიერი და ყოველად სამართლიანი სურვილი და მოთხოვნა არ შეიძლება არ დაკმაყოფილდეს ახლავე, დაუგვიანებლივ.

მხოლოდ სამღვდელოებას იმედი არ უნდა ჰქონდეს, რომ ქართულს ეკლესიას თავისუფლებას დაუბრუნებენ ზევიდგან. ვინც მონობა დაუწყარა, მას მხოლოდ შეუძლიან შესცვალოს ფორმა მონობისა და თავისუფლებას-კი არადროს არ მიანიჭებს. ეს თავისუფლება უნდა თვითონ მან მოიხვეჭოს, თვითონ მან უნდა აღადგინოს უკანონოდ და უნამუსოდ გაუქმებული ავტოკეფალია, რასაკვირველია, სამწყსოს დახმარებით. (ც. ფ.)

მოსკოვის კონსტიტუციონარულ დემოკრატიულ პარტიის კრებისაგან უამუშავებულ პირობაზე სახელმწიფო წარმომადგენლისა.

1) კონსტიტუციური წყობილება რუსეთის სახელმწიფოსი უნდა გამოხატული იყოს ძირითად კანონით.

2) ხალხის წარმომადგენლები უნდა არჩეულ იქმნენ საერთო, თანასწორის, პირდაპირის და დახურულის კენჭის ყრით, სარწმუნოებისა, ეროვნებისა და სქესის განურჩევლად. პარტია ნებას აძლევს უმცირესობას ცალკე აზრი იქონიოს „დღეათა ამორჩევით უფლების“ შესახებ. პარტიის წევრებს შეუძლიანთ სხვადასხვა აზრი იქონიონ ხალხის წარმომადგენლების ორგანიზაციის შესახებ, ე. ი. ერთ პალატიან, ან ორ პალატიან სისტემის შესახებ, რომლისგანაც მეორე პალატა შესდგება ადგილობრივ თვითმართველობის წარმომადგენლობისაგან.

3) ხალხის წარმომადგენლებმა მონაწილეობა უნდა მიიღონ საკანონმდებლო უფლების შესრულებაში (სახელმწიფოს შესავალ-გასავალის აღრიცხვაში), და კანტროლი უნდა გაუწიონ მაღალ და დაბალ ადმინისტრაციას, რომ მათი მოქმედება კანონიერი იყოს.

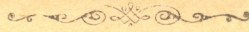
4) არც ერთ ბრძანებას, განკარგულებას, დადგენილებას, რომელიც დაფუძნებული არ არის ხალხის წარმომადგენლების გარდაწყვეტილებაზე,

არავითარი ძალა არ უნდა ჰქონდეს, განურჩევლად იმისა, ვისი მხრიდან არის ესეთი განკარგულება.

5) სახელმწიფო როსპისი, რომელშიაც შეტანილი უნდა იყოს ყველა შემოსავალი და გასავალი სახელმწიფოსი, დადგენილი უნდა იყოს მხოლოდ ერთი წლით. არავითარი გადასახადი, ბაჟები და სხვა. სახელმწიფოს სასარგებლოდ და არც სახელმწიფო სესხი არ უნდა იყოს დადგენილი, თუ არა კანონმდებლობის წესით.

6) ხალხის წარმომადგენლების კრების წევრებს აქვთ კანონმდებლობით ინიციატივის უფლება.

7) მინისტრები პასუხის-მგებლები არიან ხალხის წარმომადგენლობის წინაშე, რომლის წევრებსაც შეკითხვის და ინტერპელიაციის უფლება უნდა ჰქონდეთ.

მოქალაქის ძირითადი უფლებანი

კრებამ პირველად შეიმუშავა მოქალაქეთა ძირითადი უფლებანი. ის პროგრამა, რომელიც ბიურომ კრებაზე წარადგინა, მთლიანად მიიღეს, კამათი მხოლოდ იმ მუხლმა გამოიწვია, სადაც ებრაელები და პოლონელები პირველ პლანზე არიან დასახელებულნი. ზოგიერთა ორატორის აზრით, საჭიროა საერთოდ ითქვას, რომ ყველა ეროვნება ერთი და იმავე უფლებით უნდა იყოს აღჭურვილი. რა საჭიროა ასეთი ფორმულა: «პოლონელები, ებრაელები და ყველა სხვა ეროვნება»? განა სომხები და თათრები, მაგალითად, უკეთეს მდგომარეობაში არიანო?

კოკოშკინი, კოტლიარევსკი, მილიუკოვი და სხვა იმ აზრს იცავენ, რომ ებრაელები მეტის-მეტად დაჩაგრულები არიან; ისეთი კანონები, როგორც აკრძალვა სოფელში ცხოვრებისა, აკრძალვა სხვა ქალაქებში გადასახლებისა, აკრძალვა მამულის ყიდვისა და სხვა, ასეთი უმსგავსი კანონები ჩვენ იძულებულ გვხდის ებრაელებს პირველი ყურადღება მივაქციოთ. ისევე ითქმის პოლონელებზედაც. კრებამ ბიუროს პროექტი მიიღო.

მოქალაქეთა ძირითადი უფლებანი.

1) რუსეთის ყველა მოქალაქენი, სქესისა, სარწმუნოებისა და ეროვნების განურჩევლად, თანას-

წორნი არიან კანონის წინაშე. უნდა მოსპობილ იქმნას პოლონელთა, ებრაელების და ყველა სხვა ეროვნების პირადისა და ქონებრივ უფლებათა შეცოცრება.

2) უნდა უზრუნველ-ყოფილ იქმნას ყოველის მოქალაქისთვის სინდისისა და სარწმუნოების თავისუფლება. ყველას თავისუფლად და დაუსჯელად შეუძლია სარწმუნოების გამოცვლა. ამისთვის უნდა აკრძალული იყოს ყოველნაირი დევნა და სასჯელი. ყველას შეეძლოს თავისუფლად შეასრულოს ღვთისმსახურება, თუ იგი სისხლის სამართლის კანონებს არ ეწინააღმდეგება.

მართლ-მადიდებელი და სხვა ეკლესია უნდა სახელმწიფო ოპეკიდან განთავისუფლებულ იქმნას.

3) ყველას ნება აქვს გამოსთქვას ზეპირად ან წერით თავისი აზრი, აგრეთვე გაავრცელოს იგი პრესისა, ან სხვა საშუალებით; როგორც საერთო, ისე სპეციალური ცენზურა უნდა მოსპობილ იქმნას და თავის ღღეში აღარ აღადგინონ იგი იმ დანაშაულობისთვის, რომელიც ჩადენილი იქნება სიტყვიერად, ან წერით. დამნაშავე მხოლოდ სასამართლოს წინაშე იქნება პასუხის მგებელი.

4) რუსეთის ყველა მოქალაქეს უფლება აქვს გამართოს სახალხო კრებები, როგორც დარბაზში, ისე ცის ქვეშ; ამ კრებაზე მას ნება აქვს გაარჩიოს ყველანაირი კითხვები.

5) რუსეთის ყველა მოქალაქეებს უფლება აქვთ ნება დაურთველად დააარსონ კავშირები და საზოგადოებანი.

6) პეტციის უფლება უნდა ჰქონდეს, როგორც კერძო კაცს, ისევე ყველანაირ ჯგუფს, კავშირს საზოგადოებას და სხვასა.

7) პიროვნება და სახლი ყველა მოქალაქეს ხელშეუხებელი უნდა იქმნას. კერძო სახლში შესვლა და მისი გაჩხიკა, გახსნა კერძო წერილების შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, რომელიც კანონებში იქნება აღნიშნული, და ეს უნდა მოხდეს აუცილებლად სასამართლოს დადგენილებით. ყოველი დატუსაღებული პირი უნდა ან მიცემულ იქმნას სამართალში, ან განთავისუფლებული: ქალაქებში— 24 საათის განმავლობაში დატუსაღების შემდეგ სოფლებში კი არა უგვიანეს 3 დღისა. თუ ვინც დატუსაღებული იქმნა უსაფუძვლოდ, ან უფრო დიხანს იყო დატუსაღებული, ვიდრე კანონი ამბობს

მაშინ მას აქვს ნება სახელმწიფოსაგან მოითხოვოს ზარალის ანაზღაურება.

8) არაეინ არ შეიძლება დაისაჯოს, ან დატყუდებული იქმნას, ქთუ არა სასამართლოს გადაწყვეტილებით.

9) ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს თავისუფლად გამოიცვალოს საცხოვრებელი ადგილი და წავიდეს საზღვარ გარედ. პასპორტული სისტემა უნდა მოისპოს.

10) ყველა ზემოხსენებული ძირითადი უფლებანი მოქალაქეებისა უნდა შეტანილ იქმნას რუსეთის იმპერიის ძირითად კანონებში, და უზრუნველ ყოფილ იქმნას სასამართლოსაგან (Судебная защита).

11) რუსეთის იმპერიის ძირითადმა კანონმა უნდა უზრუნველ-ჰყოს ყველა ეროვნებისათვის, სრულის მოქალაქობრივ და პოლიტიკურ თანასწორობის გარდა, უფლება სრულის კულტურულ თვითგამორკვევისა, როგორც—თავისუფლად ხმარება საზოგადო ცხოვრებაში სხვადასხვა ენისა; დაარსება და შენახვა სასწავლებლებისა და სხვადასხვა კრებებისა, კავშირებისა, დაწესებულებისა, რომელთაც მიზნად აქვთ თითოეულ ეროვნების ენის, ლიტერატურისა და კულტურის შენახვა და განვითარება.

12) რუსული ენა უნდა დარჩეს—ცენტრალურ დაწესებულებათა, არმიის და ფლოტის ენად. საერთო კანონებმა სახელმწიფო ენასთან ერთად უნდა მოაწყოს ხმარება ადგილობრივ ენისა სახელმწიფო და საზოგადო დაწესებულებაში და სასწავლებლებში. ყველა თვით მმართველობრივ ორგანომ ეს კითხვა უნდა გადაწყვიტოს ამ საერთო კანონის მიხედვით. ყოველ ადგილობრივ მცხოვრებთათვის უნდა უზრუნველ-ყოფილ იქმნას პირველ-დაწყებითი და შემდეგი სწავლაც თვის სამშობლო ენაზე. («ივერ.»)

ზემო სვანეთი.

VI*)

ხალხის ზნე-ჩვეულებანი,

„მასორგა“.

ძველად თურმე ზემო-სვანეთს შემოესია თათრის ჯარი და გზადაგზა ჩვეულებრივად ყველაფერს მტარს ავლებდა თურმე; ყველას არბევდა და აწიო-

კებდა, სწვავდა და დაგავდა. ამრიგად განვლო თურმე ამ ჯარმა მთელი ზემო სვანეთი, მივიდა კალის საზოგადოებაში, რომელიც მდებარეობს ლატფარ-მუშურის მთების ძირში და დაბანაკდა „მიჯვრისის“ მინდორზედ. კალა და უშკულის სამამასახლისოს მცხოვრებნი შეკრებილან და რომ სხვა საზოგადოებათა ბედი არ სწეოდათ, ჩამოუგდიათ თათრებთან ზავი; შერიგების აღსანიშნავად გაუმართავთ ნადიმი, რომელზედაც მოუწვევიათ თათრის ჯარი. დაუკლავთ მრავალი ძროხა-ხარი და სხვა საკლავები, სხვათა შორის ღორებიც, რომლებიც გაეტყავებიათ და შემწვარ ცხვრებათ შეებარებიათ თათრებისათვის. ნადიმის დროს სუფრაზედ თათრები და სვანები ცალ-ცალკე კი არ დამსხდარან, არამედ თითო სვანს თითო თათარი მოესვა გვერდში. არაყით რომ შემთვრალან კარგათ, სვანების უფროსებს დაეძახნა: „ეხლა კი წითელი ღვინო ჩამოატარეთო“. თურმე სვანების უფროსებს გამოეცხადებიათ სვანებისათვის, როგორც კი წითელი ღვინოს ჩამოტარება ვახსენოთ, მაშინვე ყველა თქვენგანმა თქვენ-თქვენ გვერდში მჯდომი თათარი მოჰკალითო. ამიტომ, როგორც კი ზემო სიტყვები გაიგონეს, მაშინვე იშიშვლეს თურმე სვანებმა ხანჯლები და ბრძანებისამებრ თავთავიანთ ამხანაგ თათარს ჩასცეს მუცელში და მთელი ჯარი ამოსწყვიტეს. დახოცილთა იმდენი სისხლი დამდგარიყო, რომ სადილის დანარჩენი სანოვაგე მთლად წაეღო. რამდენიმე ხნის შემდეგ ამ ორ ზემომოხსენებულ კალა და უშკულის საზოგადოებებში მთლათ გაწყვეტილიყვნენ თურმე ძროხები და ეს შემთხვევა მიუღიათ სვანებს როგორც რისხვა, მოვლინებული ღვთისაგან თათრის ჯარის ღალატობით გაწყვეტისათვის. ამიტომ შეკრებილიყვნენ ორივე საზოგადოება ერთად, შეუწირავთ მსხვერპლათ სამ-სამი ძროხა და აღუთქვამთ ღვთისათვის, რომ იმ ძროხის ყველი და რძე, რომელიც ხბოს მოიგებს ახალწელს და ფერისცვალებას-შუა, არც გაყიდონ და არც გაუყიდლათ გასცენ. ოჯახშიაც არ შეუძლიათ ამგვარ ძროხების ყველი ისე ჰამონ, თუ არ მოხარშული და ან ხაჭაპურათ გაკეთებული. რძეს ვერ დაღვევენ გადმოუღლებლად. სახლს გარედ გატანა როგორც რძის, ისე ყველის და ხაჭაპურისაც ხომ მეტის-მეტად აღკრძალულია. საგზოდაც არ შეუძლიათ ამ ზემოხსენებულ ძროხების ყველის ან ამისგან გაკეთებული ხაჭაპურის

*) იხ. „მწეგმისა“ № 19, 1905 წ.

წაღება. სვანებს ჰგონიათ, რომ თუ გადუხვიეთ ამ ჩვეულებას და აღთქმული არ შევასრულებთ, ღმერთი გაგვირისხდება და ხელ-ახლავ გაგვიწყვეტს ძროხებს-სო. მაგალითად მოჰყავთ ერთი შემთხვევა, რომელი-საც მათში უფრო განუმტკიცებია ეს რწმენა. ერთ-ხელ ერთ კალელ კაცს ესტუმრა თურმე მულახელი იოსელიანი და როდესაც სადილზედ სხვათა შორის ხაჭაპურიც მიართვეს, მან ჩუმად ხაჭაპურიდან გამოიღო ჩართული ყველი, დაამრგვალა თხილის ოდ-ნავ, დამალა საქილეში და დაბრუნებისას გამოსაც-დელად მდ. ენგურში გადაეგდო. იმ დღესვე, იმ ოჯახის პატრონს, რომელთანაც იოსელიანი იყო სტუმრად, ორი ძროხა გადუვარდა თურმე კლდიდ-გან და მოუკვდა. გაიკითხ-გამოიკითხეს ამის თა-ობაზედ თურმე ბოლოს თვითონ იოსელიანს ეთქვა გამოსაცდელად ასე და ასე მოვიქცეო. მაშინ სვა-ნები დარწმუნებულიყვნენ, რომ იოსელიანის მიერ ხაჭაპურის ყველის წყალში გადაგდება დაუხოცა იოსელიანის მასპინძელს ძროხებში და ამიდგან ის დასკვნა გამოეყვანათ, რომ უდიერად მოქცევა ამ ჩვეულებისადმი და აღთქმულის არ აღსრულება იწ-ვევს ღვთის რისხვასო, რის გამო უფრო სასტიკად ასრულებენ ეხლა მას. შემშლით რომ კვდებოდეთ ამ დროს განმავლობაში ე. ი. ახალწელ და ფერის ცვალებას-შუა ვერც ყველს, ვერც რძეს და ვერც ხაჭაპურს ვერ იშოვით ამ ზემოდსენებულ კალა-უშკულის საზოგადოებაში, თუნდაც თითო მანეთი აძლიეთ თითო მათგანში. ეს ჩვეულება არის ძველი და ეძახიან „მახორვას“.

სევერ. კეკელიძე.

კავკასიის ნამდვილის განაკარგულება.

რადგანაც ქუთაისის გუბერნატორის თანამდებობის აღმასრულებელმა ოზურგეთის მაზრა დაიარა და გამოარკვია საქმის ნამდვილი მდგომარეობა გურიაში, რომელიც უკანასკნელ გაფიცვის დროიდან ყოველი კუთხიდან მოწყვეტილი იყო ტელეგრაფისა და რკინის გზის ლიანდაგის გაფუჭების გამო და ამასთან ერთად გამოირკვა ქუთაისის გუბერნიის

დანარჩენ მაზრების მდგომარეობაც, შესაძლოდ ესტანი, ამ გუბერნიაში სამხედრო წესები ავხსნა და ამასთან ერთად გავაუქმო დროებითი გენერალ-გუბერნატორის თანამდებობა და გურიაში გასაზღვრად ჯარებისაგან შემდგარი რაზმი უკანყე გამოვიწვიო, რის გამოც სათანადო განკარგულებანი უკვე მოვახ-დინე.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

* * მინისტრთა საბჭომ დაასრულა ბეჭდვითი სიტყვის წესდების განხილვა. წინასწარი ცენზურა უქმდება. შემოდის გამოცხადებითი წეს-რიგი პერი-ოდულ გამოცემების დასაარსებლად; დატოვებულ იქმნა ვალდებულება ცენზორისათვის ორი ცალი გაზეთის წარდგენის შესახებ, მაგრამ ცენზორს ნება აქვს აკრძალოს ორგანო, სანამ გამოძიებული იქნე-ბა, თუ რაიმე დანაშაულობა ჰპოვა შიგ. ვინც ამ წესს დაარღვევს, 100 მან. გადახდება ჯარიმად.

როგორც ხმა დადის, აარსებენ ახალ სამინისტროს ვაჭრობისას, რომელსაც შეადგენს ვაჭრობისა და მრეწველობის განყოფილებანი ახლანდელ ფინანსთა სამინისტროსი და მთავარი სამმართველო სავა-ჭრო ნაოსნობისა. ვაჭრობის მინისტრად ასახელებენ გუჩკოვს, რომელიც მთავარ რწმუნებულად იყო ერობებისა შორეულ აღმოსავლეთში.

* * 24 ოქტომბერი. უმაღლესი მანიფესტი: „წყალობითა ღვთისათა ჩვენ ნიკოლოზ მეორე, იმპერატორი ბოლონეთისა, დიდი მთავარი ფინლიანდიისა და სხვათა და სხვათა და სხვათა, თანახმად 1869 წ. 3—13 აპრილის სემის წესდებისა ამითი უმაღლე-სად ვბრძანებთ გაიხსნას ჰელსინგოფში 1905 წ. 7—20 დეკემბერს საგანგებო სემი შემდეგ საქმეების გადასაწყვეტად: 1. წინადადება სხვა და სხვა-ნაირ ხარჯისაგან გადასახადისთვის საჭირო ფულის გადა-დებისა და აგრეთვე ახალ რკინის გზებისათვის სა-ჭირო სახელმწიფო სესხის შოვნის შესახებ; 2. შე-სახებ ახალ ძირითად კანონის პროექტისა ფინლიან-დიაში შემოსაღებ სახალხო არჩევნებისა საყოველთაო და თანასწორ საარჩევნო უფლების საფუძვლითა და ადგილობრივ მთავრობის მოხელეების პასუხის გებით

ხალხის წარმომადგენელთა წინაშე; ვ. შესახებ პროექტის ძირითად კანონ-დებულებისა და კერძოდ ბეჭდვისა, კრებისა და კავშირების თავისუფლებისა. ველოდები, რომ ეს ჩვენი მონარქიული ნება სისწორით იქნება შესრულებული. **«ნიკოლოზ».**

ბოძებულთა პეტერგოფს 22 ოქტომ. 1905 წ.

* * * იაპონიის მთავრობამ გადასწყვიტა, გაადიდოს რიცხვი სამხედრო დივიზიებისა 20-მდე. შემოიღოს ორი წლის ვადა ჯარში სამსახურისთვის, დააარსოს კავალერიის დივიზია, სპეციალური ცხენის ქარხნები და გააძლიეროს ფლოტი.

* * * ვარშავის გენერალ-გუბერნატორმა გამოაქვეყნა განცხადება, რომლის ძალით მიტინგების გამართვა შეიძლება დასურულ შენობაში მხოლოდ და აკრძალულია კრებები და მასობრივი მსვლელობა ქუჩებში, რაც იარაღით იქნება მოსპობილი. ნებადართულ მიტინგებზე არ შეიძლება სიტყვა წარმოთქვას არსებულ წეს-წყობილების წინააღმდეგ. ჯარს პარძანები აქვს, სამჯერ სთხოვოს შეკრებილთ დაშლა და იარაღი იხმაროს, თუ მაინც არ დაიშლებიან.

* * * მინისტრთა კომიტეტის თავმჯდომარე გრ. ვიტტე უმაღლესის ბრძანებით დაინიშნა მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარედ. სემინარიელების უნივერსიტეტში თავისუფლად შესვლის ნებართვის მისაღებად სინოდის ობერ-პროკურორმა წარუდგინა საერო განათლების მინისტრს ცნობები, რომ სასულიერო სასწავლებლებისა და სემინარიების პროგრამები განხილულ იქმნა, და წარედგინა დასამტკიცებლად სინოდს. ახლად შემუშავებულ პროექტით, სემინარიის საზოგადო განათლების კურსი სრულიად ეთანხმება გიმნაზიისას.

* * * სენატის მოედანზე გამართულ მუშათა დიდმა მიტინგმა, ჰელსინგფორსში 24 ოქტომბერს გადასწყვიტა, რომ შესწყდეს გაფიცვა. სოციალ-დემოკრატები დაკმაყოფილდნენ მანიფესტით და გადასწყვიტეს, განაგრძონ განხორციელება პარტიათა მიზნებისა. ეს პარტია ეხლა, საზოგადო ამომრჩევლობით უფლების მიღების შემდეგ, ეცდება ერთ პალატიან სისტემის შემოღებას. სრულს წესიერებას იცავს მუშებრს ორგანიზაცია. შეუდგნენ სამოქალაქო პოლიციის შედგენას მუშათა დარაჯების გამოსაცვლელად. ფინლიანდიის შესახებ მანიფესტმა ყველანი გაახარა.

* * * ოფიციალური მთავრობის ცნობა. 1904 წ. 12 დეკემბერს გამოცემულ უმაღლესი ბრძანებით განზრახული იყო, თუ რა ზომები იქნას მიღებული რუსეთის ქვეშევრდომების ყველა ცხოვრების ყოფაცხოვრების თანდათანობით გასაუმჯობესებლად. ამ ბრძანებისამებრ გამოცემული განკარგულებანი შეეხენ აგრეთვე პოლონეთის ერსაც. ამ ზომებს საფუძვლად დაედო იმ განსაკუთრებულ კანონების გაუქმება, რომელნიც აფერხებდნენ პოლონელების თავისუფალ განვითარების საქმეს და პოლონეთის ერის გათანასწორება რუსეთის დანარჩენ ქვეშევრდომებთან. დანარჩენი რეფორმები შესახებ პოლონეთისა გამოიხატა 17 აპრილს გამოცემულ უმაღლეს ბრძანებასა და ნინის გამოქვეყნებულ მინისტრთა დებულებაში, რომელთა ძალით პოლონეთში უნდა მომხდარიყო რეფორმა სკოლისა, ერობისა და ქალაქის საქმეებისა და დასრულებულიყო სასამართლოს რეფორმები. პოლონეთში უნდა გავრცელებულიყო აგრეთვე უკანასკნელ დროს განზრახული რეფორმებიც—სახელმწიფო სათათბიროს მოწვევა და კრებების თავისუფლება. დაბოლოს 17 ოქტომბრის მანიფესტმა პოლონელებსაც ისეთივე მოქალაქობრივი უფლებანი მისცა, როგორც დანარჩენ ქვეშევრდომებს რუსეთისას. ამ დღიდან დაწყებული პოლონელებს სრული შეძლება მიეცათ დაემტკიცებინათ, რომ ისინი მზად არიან სხვა ერებთან ერთად იმოღვაწეონ რუსეთის საერთო ფართო შემოქმედებით ასპარეზზე. ამასთანავე თანდათან შეიძლებოდა მიეღწია პოლონეთის ხალხს წარმატებისთვის საარჩევნო დაწესებულების დახმარებით, რომელიც, მთელის სახელმწიფოს სარგებლობასა და ინტერესებზე ზრუნველობასთან ერთად, იზრუნებდა აგრეთვე პოლონელებზედაც. მაგრამ, როგორც სჩანს, პოლონეთის მოღვაწენი, რომელნიც ახლანდელ მოძრაობის სათავეში დგანან პოლონეთში, მიუხედავად მწარე და შავბნელ წარსულისა, არ წყნარდებიან და ახლაც არ იშლიან ცდას სახელმწიფოს ჩამოშორდნენ. ისინი უარს ამბობენ რუსეთის ხალხთან შეერთებულის ძალით მუშაობაზე და თავიანთ აუარებელ რეზოლიუციებით ითხოვენ სრულს ავტონომიას პოლონეთისთვის საკუთარ კონსტიტუციონურ სეიმიტ და ამაში ხედავენ პირველს ნაბიჯს პოლონეთის სახელმწიფოს აღდგენისაკენ. ამგვარ მისწრაფებაში შეთანხმდნენ ორი მოპირდაპირე ჯგუ-

ფი არსებულ მიმართულებათა. მოქმედებენ ზოგიერთნი მწერლები პოლონეთისა, პუბლიცისტები და სახალხო ორატორები და თავიანთკენ იზიდავენ მცხოვრებთ. ვისლის პირა მხრის სხვადასხვა ქალაქებში იმართება მრავალ რიცხოვანი მიტინგები და დემონსტრაციები პოლონეთის დროშითა და პოლონურ სარევილიუციო ჰიმნის სიმღერით. ამასთანავე პოლონელები თავის ნებით სდევნიან სახელმწიფო ენას მთავრობის დაწესებულებიდანაც-კი, როცა კანონის ძალით რუსული ენა უნდა იხმარებოდეს. ზოგიერთ ადგილებში მუშებისა და გლეხების ბრბოები აწიოკებენ სკოლებს, საგმინო სამმართველოებს, ღვინის დუქნებსა და ხევენ რუსულად დაწერილ დავთრებს. ადგილობრივ მთავრობის წარმომადგენელნი არა ერთხელ გამხდარან მსხვერპლნი პოლიტიკურ დანაშაულობათა, როცა ისინი მტკიცედ იცავდნენ წესიერებასა და საზოგადოებრივ სიმშვიდეს. პოლონელების კეთილ გონიერს ნაწილს ძალა არ შესწევს დღითი-დღე მოზარდ რევილიუციონურ ორგანიზაციის წინააღმდეგ. მთავრობა ვერ მოითმენს სახელმწიფო მთლიანობის დარღვევის განზრახვას. მემოხებითა განზრახვანი და მოქმედებანი აძულებს მას გადაჭრით განაცხადოს, სანამ ვისლის პირა მხარეში არ დაცხრება ხელახლა აფეთქებული აჯანყება, სანამ ის მცხოვრებლები, რომელნიც აგიტატორებს შეუერთდნენ, არ მოვლენ გონს გატაცებისაგან, ზანამდი პოლონეთი ვერ ეღიროს ვერც ერთ იმ სიკეთესაგან, რომელნიც 17 ოქტომბრის მანიფესტშია აღიარებული. აბოზოქრებულ ქვეყანაში, რა თქმა უნდა, არ შეიძლება განხორციელება მშვიდობიანურ განზრახვებისა. წესიერების აღსადგენად მთელს ვისლის პირა მხარეში გამოცხადდა სამხედრო წესები. ამგვარად პოლონეთის ერის მომავალი მახვევა დამოკიდებული, მთავრობას კი სახეში აქვს კვლავაც დაიცვას პოლონელების ნაციონალურ უფლებების ხელუხლებლობა რომელნიც გაფართოვებულია ეხლახან გამოცემულ საკანონმდებლო აქტებით და მოელოდება პოლიტიკურ გამოფხიზლებას პოლონელებისას აფრთხილებს რა მათ, არ გადადგან სახიფათო ნაბიჯი იმ გზისკენ, რომელიც, სამწუხაროა, არა ერთხელ გამოუცდია.

* * * აზრად აქვთ, როგორც გავიგეთ, ნამესტნიკის საბჭოსთან დაარსდეს განსაკუთრებული სათათბირო. სათათბიროში იქნებინ წარმომადგენელნი

ადგილობრივ საზოგადოებრივ დაწესებულებათა დპრესისა. სათათბირომ უნდა შეიმუშაოს ზომები ხალხის დასამშვიდებლად.

* * * მოსკოვში დაარსდა სრულიად რუსეთის ფოსტა ტელეგრაფის მოხელეთა ბიურო. ბიურომ რუსეთის ქალაქებიდან მიიწვია ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელეთა დელეგატები კავშირის დასაარსებლად როგორც ვიცით, ტფ. ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელეებმა ბევრჯელ სცადეს დელეგატების ასარჩევად საერთო კრების მოხდენა, მაგრამ მთავრობამ ნება არ დართო. თავიანთი გაქვირება მოხელეებს უცნობეზიანთ პეტერბურგში ფოსტა-ტელეგრაფის მთავარ სამართველოს უფროსის სევასტიანოვისთვის, რომლისგანაც გუშინ-წინ მოხელეთ შემდეგი დეპეშე მიიღეს: 17 ოქტომბრის მანიფესტი სახელმწიფო სამსახურში მყოფ მოხელეებს მოთხოვნილებათა შემუშავების უფლებას არ აძლევს და ამიტომ ვინც მოსკოვის ბიუროს მოწოდებისამებრ დელეგატებ აირჩევს და ამ ბიუროში მონაწილეობას მიიღებს სამსახურიდან დათხოვნილი იქნებაო. ამ დეპეშის შემდეგ მოხელეება მოსკოვის ბიუროსაგან შემდეგი დეპეშე მიიღეს: „ბიურო ამხნეებს მოხელეთ დურჩევს სევასტიანოვის განკარგულებას არ დაემორჩილნენ და დელეგატები მინც გაგზავნონ მოსკოვში». ბიუროს ამასთანავე დეპეშით უთხოვნია გრად ვიტტესთვის, დაუყოვნებლივ სამსახურიდან იქმნენ გადაყენებული სევასტიანოვი და მინისტრის ამხანაგი დურნოვო, მომავალი მინისტრი განზრახულ ფოსტა-ტელეგრაფის სამინისტროსი.

* * * სახელმწიფო საბჭოს გადაკეთების პროექტი უკვე შემუშავებულია და წარდგენილ იქმნებ მინისტრთა საბჭოში განსახილველად. თანახმად პროექტისა, სახელმწიფო სამქოსთვის არჩეული წევრები ოთხის რაზრიადისა იქნება: მიწათ-მფლობელთა, მართლ-მადიდებელ და სხვა სარწმუნოების სამღვდლოებათა და ბირჟის კომიტეტის წარმომადგენელნი. პირველთათვის დადგენილია 2500 დესეტინა მიწაცენხად. მართლ-მადიდებელ სამღვდლოებსა 10 წარმომადგენელი ეყოლება. მათ სინოდი დანიშნავს; არა-მართლმადიდებელ სამღვდლოებსაც 10 წარმომადგენელი ეყოლება, ბირჟის კომიტეტებს-კი 6. მათ 5 წლით აირჩევენ.

სახელმწიფო საბჭომ დაადგინა, 1906 წლისა-

თვის თავდასახსნელი გადასახადი 26 მილიონით შემციროს ზოგიერთ გუბერნიებში.

ამას გარდა გადაწყვეტილია, სრულებით განათავისუფლონ იაპონიასთან ომში მოკლულების ოჯახები ყოველგვარ სახელმწიფო გადასახადისაგან, იმ ოჯახებში-კი, საცა რამდენიმე მუშა ხელია, შემცირებულ იქმნას გადასახადი მოკლულ მუშების რაოდენობასთან შეფარდებით.

სახელმწიფო ეკონომიის დეპარტამენტმა დაადგინა, რადგან 26 მილ. მან. შემცირდება 1906 წ. თავდასახსნელი გადასახადი და ამითი სახელმწიფო შემოსავალს აკლდება, სამაგიეროდ მომატებულ იქნას სადამოყნო ტარიფიო.

* * * სახელმწიფო საბჭოს შესახებ დამატებითი ცნობები: საბჭოში არჩევის ნება არა აქვთ ქალებს, უცხოეთის ქვეშევრდომთ, 40 წელზე ნაკლებთ და საშუალო სასწავლებლები ვისაც არ აქვთ გათავებუ-ლი. მეცნიერებათა აკადემია ირჩევს ორს წევრს, თვითვეული უნივერსიტეტი თვითო კაცს ორდინარ პროფესორების რიცხვიდან. არჩეულ წევრებს წელიწადში 10 ათასი მანეთი ექნებათ. მინისტრებსა და ცალკე ნაწილების მთავარ-მართველთ არ შეუძლიანთ წევრად ყოფნა და სახელმწიფო საბჭოში დასწრება. მინისტრები ვალდებული იქნებიან განმარტებანი მისცენ, ვისაც ჯერ არს, თუ ამას საბჭო სცნობს საჭიროდ. ბეჭდვით სიტყვის წარმომადგენელად შეიძლება იმ პირის დასწრება, რომელსაც პირადათ იცნობს თავმჯდომარე საბჭოსი. საბჭოს ნება აქვს თავისი აზრი გამოსთქვას ახალ კანონების გამოცემაზე. სახელმწიფო სათათბიროს დასკვნანი საკანონმდებლო მოსაზრებებით სახელმწიფო საბჭოს საზოგადო კრებას გადაეცემა. თუ უთანხმოება მოხდა, საბჭოს დასკვნა წარედგინება უმაღლესად განსახილველად სახელმწიფო სათათბიროს დასკვნასთან ერთად.

* * * 31 ოქტ. ოფიც. ინსტრუქცია გენ.-ადიუტანტებს, რომელნიც სარატოვისა, ჩერნიგოვისა და ტამბოვის გუბერნიებში იგზავნებან იქ წესიერებისა და სიმშვიდის აღსადგენად: 1. გენ.-ადიუტანტებს მზარდება მთავარი უფროსობა ყველა ჯარებისა და პოლიციისა, რომელნიც ხსენებულ გუბერნიებში არიან; 2. სანამ ისინი ამ გუბერნიებში იქნებიან, ყველა სამოქალაქო, მთავრობისა და საზოგადო დაწესებულებანი, გარდა სასამართლოებისა და სახელ-

მწიფო კანტროლისა, ვალდებული არიან შეასრულონ გენ.-ადიუტანტების ბრძანებანი; 3. გენერალ-ადიუტანტებს ნება ეძლევათ, წესიერების აღდგენისა და მშვიდობიანობის ჩამოგდებისთვის: ა) ხსენებულ გუბერნიებში გადააყენონ სამსახურიდან ყველა სამსახურის პირნი, როგორც სახელმწიფო, ისე საზოგადო დაწესებულებებში, ბ) დახურონ ღვინის დუქნები, სავაჭრო და სამრეწველო დაწესებულებანი, გ) შეაჩერონ გამოცემა გაზეთებისა, ჟურნალებისა, განცხადებებისა, ბროშიურებისა და სხ. და დ) გამოსცენ სავალდებულო დადგენილებანი შესახებ საზოგადოებრივ წესიერების დაცვისა, 4. ზემოხსენებულ მუხლებში მოყვანილი განკარგულებანი ძალაში დარჩება, სანამ გენ.-ადიუტანტები ხსენებულ გუბერნიებში იქნებიან; 5. თუ რაიმე ექვი და გაუგებრობა მოხდა, გენ.-ადიუტანტებმა უნდა მიჰმართონ შინაგან საქმეთა სამინისტროში.

* * * ტუ. სასულიერო სემინარიის და სასწავლებლის პედაგოგთა კორპორაციამ განიხილა და მოიწონა სენაკის სასულიერო სასწავლებლის პროექტი რეფორმის შესახებ. ამ პროექტით სასწავლებელი და სემინარიის ოთხი კლასი უნდა შეეფარდოს გიმნაზიის რვა კლასს. სწავლა დამთავრებულთ შეეძლებათ შესვლა როგორც აკადემიასა, ისე უნივერსიტეტში. სამღვდელოებისათვის იქნება საღვთისმეტყველო კურსები. რაც შეეხება სწავლების ენას, იგი დამოკიდებული უნდა იყოს იმაზე, თუ რა ეროვნებას ეკუთვნიან მოსწავლენი.

* * * ტუ. სასულიერო სემინარიის საბჭოს სხდომაზე საბჭოსავე წევრს კ. ცინცაძეს განუცხადებია, რომ სამღვდელოებამ უსათუოდ ფაქტიური კონტროლი უნდა გაუწიოს სემინარიის საბჭოს და მის განკარგულებანი ასწონ-დასწონოს ხოლმეო. ამაზე რექტორს უპასუხნია: «თქვენი ნათქვამი სიტყვები მაგონებს ერთ იგავს, როდესაც ბულბული მღეროდა და დიდ-ყურა სულდგმული კი ყურს უგდებდაო», ე. ი. სამღვდელოება უკანასკნელ სულდგმულად დასახა. მღ. ცინცაძეს პროტესტი განუცხადებია და წევრობაზედაც უარი უთქვამს. საბჭოსვე წევრს მასწავლებელს რუავენსკის კი უპასუხნია, რასა გწყინთ, მ. კალისტრატე, ესლა ხომ სიტყვის თავისუფლება-აო... რექტორი მიმხვდარიყო მალე თავის შეცდომას და ბოდიშის წერილი მიეწერა მღ. ცინცაძისათვის. სამღვდელოებამ, გაიგო რა ეს საქმე, წინადადება

მისცა მღ. ცინცაძეს დაწვრილებით განაცხადოს საჯაროდ საქმის ვითარება. აი, ესეც ერთი ნიმუში მოსწავლე ახალგაზღვრების უფიც უფროსთა თავგასულობისა. ნუ თუ ასეთი ადამიანები სასწავლებლის სათავეში უნდა იდგნენ.

* * 10 ნოემბერს, ნაშუადღევს 4—5 საათზე, პოლიციის მე-6 ნაწილში, შემდეგი უმსგავსოება ჩაიდინეს სალდათებმა. 15—20 სალდათი შესულან საროსკიპო სახლში და იქ ერთი ალიაქოთი და ჩხუბი აუტეხიათ. იქიდან გასულან ქუჩაში, მისცვივნიან მედუქნეს ზურაბოვს და შეუბრალებლად დაუწყიათ ცემა. დუქნიდან 15 გირვანქა კალობასი და სხვა ნივთები წაუღიათ. იქვე მდგარა უჯარმის მცხოვრები უთიაშვილი. ჩხუბი ამისთვისაც აუტეხიათ. უთიაშვილს რკინის ქამარი მოუხსნია და მით მოუწადინია სალდათების მოგერება, მაგრამ ერთს სალდათს გაუჩერებია, ხოლო მეორეს უძვრია დანა და ისე მაგრა ჩაუკრავს მუცელში, რომ ნაწლევები გადმოუყრევინებია. აწიოკებულა მთელი უბანი და მალე დუქნები დაუკეტიათ. პოლიცია სალდაც მიმალულა და ხალხი გამხეცებულ ჯარისკაცების ხელში ჩაუყრია. უთიაშვილს განუცხადებია, რომ ჩვენი უბნის დამწიოკებულნი მინგრელსკის პოლიცის სათადარიგო ჯარისკაცები იყვნენო. უთიაშვილის დამჭრელი სალდათი უკვე დაუპატიმრებიათ. გასისხლიანებული დანაც უპოვნიათ.

* * უნივერსიტეტის ახალი წესდება, რომელიც უნივერსიტეტის საბჭოებს ეგზავნებათ აზრის გამოსათქმელად: როგორც პროფესორები, ისე ყველა თანამდებობის პირნი არჩეული უნდა იყვნენ, მაგრამ მათ მინისტრი უნდა ამტკიცებდეს. უნივერსიტეტის თვითმმართველობის ცენტრალური ორგანოა საბჭო, რომელშიაც შედიან ყველა პროფესორები, უმცროს მასწავლებლებს გარდა. საბჭო სწყვეტს მხოლოდ ყველაზე მეტ საყურადღებო საზოგადო საკითხებს; მიმდინარე საქმეების, სამოსწავლოთა, ადმინისტრაციულის და საოჯახოს,—მართვისათვის არსდება სენატი რექტორისა, მისის თანაშემწისა, დეკანებისა, სამის არჩეულ პროფესორისა თვითვეულ ფაკულტეტისაგან, საოჯახო საქმეებში მრჩეველისა და იურისკონსულტისაგან. საქმეების მახლობელი მმართ-

ველნი იქნებიან სენატის დამხმარე გამგეობა რექტორისა, მისი თანაშემწისა, დეკანებისა და საოჯახო ნაწილის საქმეებში მრჩეველისაგან. სტუდენტების დანაშაულობის გასარჩევად არსდება დისციპლინარული სამსჯავრო, რომელიც სენატს დაემორჩილება. სამოსწავლო და საფაკულტეტო საქმეების მართვა-გამგეობის საქმე დაკისრება, უმთავრესად, ფაკულტეტებს. საფაკულტეტო კრება ირჩევს პროფესორებს. შტატის დოცენტების თანამდებობანი ხელახლა შემოდის. ექსტრაორდინარულ პროფესორისა, დოცენტისა და პრივატ-დოცენტისათვის საჭიროა მაგისტრის ხარისხი. ორდინარ პროფესორისთვის—დოქტორისა. ჯამაგირს ემატება; შემოდებულ იქნება ყოველ ხუთის წლის განმავლობაში ჯამაგირის მიმატება: გონორარული სისტემა შრომის დაჯილოვებისა უქმდება; შემოდის საგნობრივი სწავლება და სახელმწიფო გამოცდები. არსებული გამომცდელი კომისია უქმდება. ცალკე უწყებებს ნება ეძლევათ, დააწესონ, როგორც უნდათ, ისეთი გამოცდები იმ პირთათვის, რომლებს სამსახურში მიღება ენდობებათ.

* * 16 ნოემბერს, იმერეთის ეპისკოპოსმა დეკანოზმა, გურია-სამეგრელოსამ—გიორგიმ, კარისამ—ეკეთიმემ და ალავერდისამ—ზეტრემ—საქართველოს ექსარქოსს თავიანთ-მიერ ხელ-მწერილი განცხადება წარუდგინეს და აუწყებენ, რომ, უკეთუ უწმიდესი სინოდალ-დროზდის კასტემს ზასუხს საქართველოს სამღვდელთა სამართლიანს მოთხოვნადას ივერთის ეპისკოპოსის ავტოკეფალიის შესახებ, სამღვდელთა შეიკრებება და მთავრობის დაუკითხავად კათალიკოსს ამოიწვესო (ივ.).

უნივერსიტეტი:

სალიტერატურო განყოფილება: ქრისტე—კონან-მდებელი.—რას სწერენ ჩვენს სამღვდლოებაზე.—ერთს ახალ-უფლებას ვკარგავთ, იაკობ გოგებაშვილის.—ავტოკეფალია, დეკ. დ. დამბაშიძის.—რას ჰფიქრობენ პეტერბურგში ჩვენს სამღვდლოებაზე?—ახალი წყალობა.—მოსკოვის კონსტიტუციონარულ დემოკრატიულ პარტიის კრებისაგან შემუშავებული პროგრამა სახელმწიფო წყობილებისა.—მოქალაქის ძირითადი უფლებანი.—ზემოსვანეთი, სევერ. კეკელიძის.—კავკასიის ნამესტნიკის განკარგულება.—ახალი ამბები და შენიშვნები.

რედაქტორ-გამომცემელი დეკ. დ. დამბაშიძე, Редакторъ-Издатель П. Д. Гамбашидзе

Типог. редакция журн. „Пастыръ“ (П. Д. Гамбашидзе) въ Квирилахъ въ собст. домѣ.